

Jaroslav KŘÍŽ a kol., Turnov, Praha: Nakladatelství Lidové noviny 2022, 470 s. ISBN 978-80-7422-847-6.

V roce 2022 se rozrostla ediční řada *Dějiny českých, moravských a slezských měst*, vydávaná Nakladatelstvím Lidové noviny, o třiadvacátou publikaci, jmenovitě o dějiny města Turnova.¹ Rok vydání knihy není náhodný: Letopočet 2022 byl pro město jubilejním, neboť si připomínalo 750 let od první písemné zmínky o městě Turnově, a to v listině Přemysla Otakara II. z roku 1272, v níž je jako svědek vzpomínán Jaroslav z Turnova z leberské větve Markvarticů. Práce na publikaci proto začaly se značným předstihem a i přes komplikace, které přinesla pandemie covid-19, se podařilo knihu včas vydat. Obdobně jako u ostatních svazků se i v případě turnovského ujal práci autorský kolektiv tvořený místními odborníky. Zapojili se tak zvláště pracovníci Muzea Českého ráje v Turnově a semilského okresního archivu. Jaroslav Kříž, ředitel turnovské městské knihovny, na sebe vzal roli redaktora, což je vždy zcela zásadní pozice, protože je třeba autorské texty co nejvíce sjednotit, aby dílo působilo kompaktním dojmem. Už na tomto místě je možno konstatovat, že se to v mezích možností, které jsou v případě turnovské syntézy nastaveny dochovaností pramenné základny, dosavadním zpracováním dějin města i specializací dvanáctičlenného autorského kolektivu a jeho aktuálním výzkumem, podařilo.

Publikace dodržuje základní tematickou linii, kterou nastavily dříve vydané svazky ediční řady. V samotném úvodu proto nacházíme aktuální plán města, na který navazuje kapitola o dosavadní historiografii města Turnova. Lenka Křížová a Jaroslav Kříž v této rozsahem nevelké pasáži podávají základní přehled nejvýznamnějších badatelských počínů, přičemž akcentují, která díla a kteří jejich autoři významně napomohli ke vzniku předkládaných moderních turnovských dějin, doplňovaných však v případě výraznějších reziduí o aktuální výsledky výzkumu autorského kolektivu, a to v řadě případů zcela zásadní, využívající moderní metodické přístupy řady vědních disciplín. Pro období středověku a raného novověku tak byly klíčové zejména odborné práce turnovského rodáka Josefa Vítězslava Šimáka (1870–1941), který však velmi cenným způsobem zachytil i dějiny města na počátku druhé světové války. Důležité podklady zajistily i oceňované regionální sborníky s dlouhou badatelskou tradicí: *Od Ještěda k Troskám* (1922–1938; 1993 – dodnes) a *Z Českého ráje a Podkrkonoší* (1988 – dodnes), které naštěstí stále nacházejí finanční podporu a vycházejí v papírové podobě. Autoři historiograficky laděné kapitoly upozorňují i na nesnáze, které vyplývají z nedochova-

¹ Doposud vyšly svazky dějin Berouna, Dějiny Plzně v datech, Duchcova, Frýdku-Místku, Hradce Králové, Jihlavy, Klatov, Liberce, Loun, Mělníka, Mikulova, Náchoda, Nového Jičína, Opavy, Ostravy, Pelhřimova, Příbrami, Rokycan, Tábora (I.), Teplíc, Turnova, Valašského Meziříčí a Žatce.

nosti pramenů pro některá historická období. Turnov se tak např. řadí k městům, která postrádají z důvodu nešetných a zřejmě úmyslných skartací pro druhou polovinu 20. století řadu důležitých písemností, včetně městských kronik. Ty jsou proto v kompletnosti dochovány až od roku 1993, a to i v elektronické verzi.

Následující kapitola z pera Jana Bubala, Jana Nováka a Jana Prostředníka seznamuje precizním způsobem nejprve s geologickými a vegetačními podmínkami v Turnově a v jeho širším okolí od prehistorických epoch až po novověk, čímž se s využitím i dalších připojených charakteristik historickogeografických faktorů zachytitelných na Turnovsku napříč jednotlivými epochami vytváří důležité zázemí pro výklad turnovských dějin. Nezastupitelnou roli v této části publikace sehrávaly poznatky turnovských archeologů, které tu byly velmi dobře zúročeny.

S ohledem na obrovskou torzovitost středověkých písemných pramenů se staly výsledky archeologických výzkumů významným podpůrným prostředkem i výkladu středověkých dějin, jejichž autory jsou Jiří Zoul Sajbt a Jan Prostředník. Protože nebylo možné vytvořit základní výkladovou linii turnovských dějin, autoři zvolili metodu výkladu vybraných témat, k nimž byla základní opora i v dochované pramenné materii, tvořené soliterně dochovanými písemnostmi či zmínkami. Přestože autoři ani v této syntéze nemohli dospět k jednoznačnému stanovení počátku dějin právního města, podoby jeho předchůdce či vytvoření přesné podoby středověkého města a fungování institucí na území města, velmi oceňuji, že se nespokojili s pouhým převzetím poznatků od svých předchůdců, zejména J. V. Šimáka, ale že problémové otázky kontextuálně znovu promýšleli a pokoušeli se věrohodnými argumenty a s využitím řady vědních oborů vytvořit aktuální a nosné východisko k dalším výzkumům dějin města, které vzbuzuje badatelský zájem mj. podřízeností dvojí (po určitou dobu dokonce trojí) vrchnosti, a to napříč několika stoletími. V rámci velmi dobře napsaného textu bych pouze upozornila, že obyvatelé Trávníc, původně vesničtí poddaní, kteří byli územně připojeni k Turnovu, nepochybně nezískali status „měšťanů“, neboť toto území nebylo součástí vnitřního města (s. 90). Pro sledované období bych též nepoužívala pojem „městské zastupitelstvo“ (ibidem).

Nejen fenomén více vrchností dostává konkrétnější kontury v rámci raně novověkého výkladu, který již čerpá z většího množství dochované písemné pramenné materie. Autoři kapitoly, opět členěné na dílčí podkapitoly, Pavel Jakubec a Michaela Šolcová již mohli vytvořit text, který už i popisným způsobem zachycuje politické, správní, hospodářské, náboženské a kulturní dějiny města, a to opět se zasazením do širšího kontextu regionu. I tato raně novověká kapitola se stává velmi dobrým východiskem k dalšímu případnému výzkumu, v jehož rámci je již možno využívat i první dochované městské knihy. Jedním z témat, kterému je věnována zvláštní pozornost a je pro

Turnov specifickým, je rozvinutí kamenářského řemesla, tedy broušení drahých kamenů. K vyváženě koncipovanému textu bych měla pouze připomínku k nepřesné formulaci, že konfiskace po odboji 1547 šly Koruně (s. 96): jednalo se o panovnické zábory (v důsledku zločinu proti majestátu), které spravovala česká komora.

Autorem páté kapitoly, soustřeďující se na počátek nového věku, je David Marek, který taktéž předložil velmi kvalitní badatelský počín. Jeho pozornosti tak na příkladu Turnova neunikají stěžejní témata urbánní historie tohoto období doplněná o lokální i regionální specifickou tematiku. Drobnými podkapitolami vhodně přispěli i Pavel Jakubec, Martin Barus, Lenka Křížová, Miroslav Cogan a Lenka Laurynová. David Marek autorsky zaštilil i kapitolu šestou, věnovanou období od poloviny 19. století do počátku 20. století. I pro toto období je v mezích možností předložen vyvážený text, jenž podkryvá klíčové dějinné události sledované doby, a to v lokálním, regionálním i širším kontextu. Tentýž autor též s využitím starší literatury i vlastními pramennými sondami zdařile zachytil období od vzniku republiky do závěru druhé světové války. Jednou z oblastí, která neuniká autorovu zájmu, je postupující industrializace, kdy se na přelomu 19. a 20. století z Turnova stává dopravní uzel.

Jak již zaznělo, nelehký úkol čekal na Lenku Křížovou a Jaroslava Kříže, kteří se museli pro roky 1945 až 1989 vyrovnat s nedostatečně dochovanou pramennou základnou i dosavadní nezpracovaností řady témat. I v případě této dějinné etapy se autoři úkolu zhostili zodpovědně a podařilo se jim podkryt dějiny města, které mj. proslulo působností družstva Granát, vyrábějícího šperky, a které se od roku 1960 nacházelo na hranici tří krajů a ztratilo status okresu. I tyto správní změny se významně propisovaly do osudů pojizerského města, nacházejícího se současně i na okraji Chráněné krajinné oblasti Český ráj.

Poslední kapitola je věnována ještě komplikovanějšímu tématu, a tím je zmapování událostí a jejich dopadů na město v polistopadové éře. O kapitolu se autorsky podělili Jaroslav Kříž, Pavel Jakubec, Martin Barus a Miroslav Cogan. I jejich interpretace je vyvážená a představuje město, které vstoupilo do třetího tisíciletí i s řadou pozitivních proměn, zvláště v případě stavu veřejného prostranství v centru města. V současné době čtrnáctitisícový Turnov je tak i nadále regionálním centrem, které mj. vyniká vedle působnosti řady firem i sportovními aktivitami.

S ohledem na tradiční strukturu ediční řady je monografie doprovázena černobílou i barevnou obrazovou přílohou, samozřejmostí jsou i jmenný a místní rejstřík. Závěrem je možno shrnout, že kvalitou svého zpracování se turnovská syntéza rozhodně řadí mezi úspěšné autorské počiny, které předkládají moderní syntézu městských dějin.

doc. PhDr. Jana Vojtíšková, Ph.D.

Historický ústav

Filozofická fakulta

Univerzita Hradec Králové

Rokitanského 62, 500 03 Hradec Králové III

Česká republika

jana.vojtiskova@uhk.cz

ORCID: 0000-0003-1674-7873